

ТЕМА № 9

СУДОВІ ВИТРАТИ

*Кафедра цивільного права та процесу
НАВС*

Навчальна мета: сприяти формуванню у ЗВО методологічних знань про судові витрати, їх види, попереднє визначення суми судових витрат, відстрочення та розстрочення судових витрат, зменшення їх розміру або звільнення від їх оплати, розподіл судових витрат між сторонами, розподіл витрат у разі визнання позову, закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду, сформуванню: розуміння основних понять, вміння застосовувати основні терміни і поняття з теми, а також активізувати ЗВО до самостійного вивчення наукової та методичної літератури.

Виховна мета: сприяти формуванню наукового світогляду, моральних, естетичних та інших якостей особистості, виховувати активність до одержання знань майбутнього фахівця, прищеплення інтересу до вивчення дисципліни.

Розвивальна мета: розвивати інтелектуальні здібності, культуру мовлення та спілкування, пам'ять, увагу, уяву, творчий склад мислення, спостережливість, активність, самостійність, логічне осмислення основних понять та термінів, вміння сприймати та аналізувати матеріал, прищеплювати ЗВО навички раціональних способів пізнавальної діяльності з зазначеної теми

Нормативно-правові акти:

- Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
- Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. (в ред. Закону від 03.10.2017) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
- Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3674-17>
- Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
- Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
- Постанова Кабінету Міністрів України від 27.04.2006 р. № 590 «Про граничні розміри компенсації витрат, пов'язаних з розглядом цивільних, адміністративних та господарських справ, і порядок їх компенсації за рахунок держави». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2006-%D0%BF#n19>
- Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / за заг. ред. Василюк Н. В., Гулька Б.І., Кота О.О. Київ : ВД «Дакор», 2021. 1028 с.

План:

- ◎ Поняття та види судових витрат.
- ◎ Попереднє визначення суми судових витрат. Забезпечення та попередня оплата судових витрат.
- ◎ Відстрочення та розстрочення судових витрат, зменшення їх розміру або звільнення від їх оплати.
- ◎ Поняття судового збору.
- ◎ Види та характеристика витрат, пов'язаних з розглядом справи.
- ◎ Розподіл судових витрат між сторонами.

1. Поняття та види судових витрат

Інститут судових витрат –
це інститут цивільного
процесуального права, що
встановлює витрати (грошові
суми), які несуть учасники справи
у зв'язку з розглядом і вирішенням
справи в цивільному судочинстві.

Функції інституту судових витрат:

компенсаційна (відновлювальна)

попереджувальна (превентивна)

*Відповідно до ч. 1 ст. 133 ЦПК України
до судових витрат належать:*

судовий збір

витрати, пов'язані з розглядом справи

Стадії регулювання судових витрат:

- ❑ *внесення судових витрат* - визначається фактичне витрачання суб'єктом грошових коштів (сплата судового збору, гонорару адвокату тощо);
- ❑ *визначення судових витрат* - здійснюється перевірка судових витрат судом з погляду їх дійсності, належності та допустимості;
- ❑ *розподіл судових витрат* - з'ясовується, з якої сторони судові витрати будуть стягнуті;
- ❑ *стягнення судових витрат* - визначається порядок стягнення судових витрат (момент стягнення, спосіб).

**2. Попереднє визначення
суми судових витрат.
Забезпечення та
попередня оплата судових
витрат**

Звертаючись до суду із заявою щодо захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод та інтересів сторона подає попередній (орієнтовний) розрахунок суми судових витрат, які вона понесла і які очікує понести в зв'язку із розглядом справи у суді.

У п. 9 ч. 3 ст. 175 ЦПК України визначено, що позовна заява має містити попередній (орієнтовний) розрахунок суми судових витрат, які позивач поніс і які очікує понести у зв'язку із розглядом справи.

Попередній (орієнтовний) розрахунок суми судових витрат, які відповідач поніс і які очікує понести в зв'язку із розглядом справи має зазначатися у відзиві на позов згідно п. 8 ч. 3 ст. 178 ЦПК України.

Попередній розрахунок судових витрат
подається у довільній формі – він може
міститись у тексті позовної заяви чи
відзиву, так і бути доданий до них у вигляді
окремого процесуального документа.

Суд може зобов'язати сторони внести на депозитний рахунок суду попередньо визначену суму судових витрат, пов'язаних з розглядом справи або певною процесуальною дією, про що постановляє ухвалу (ч. 1 ст. 135 ЦПК України).

**3. Відстрочення та
розстрочення судових витрат,
зменшення їх розміру або
звільнення від їх оплати**

*Суд, враховуючи майновий стан сторони, може своєю ухвалою відстрочити або розстрочити сплату судового збору на визначений строк у порядку, передбаченому законом, але не більше як до ухвалення судового рішення у справі
(ч. 1 ст. 136 ЦПК України)*

Відповідно до ч. 3 ст. 136 ЦПК України суд може зменшити розмір належних до сплати судових витрат, пов'язаних з розглядом справи, або звільнити від їх сплати.

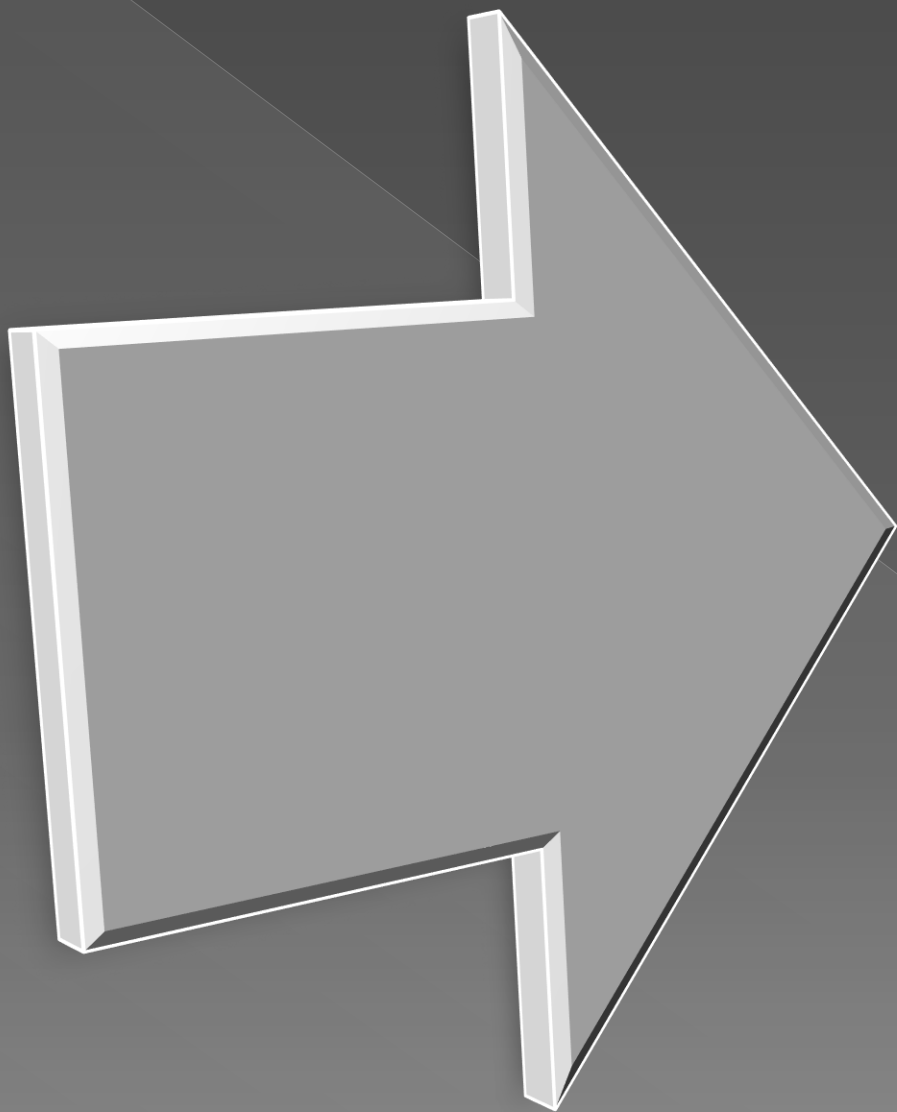
У ст. 8 Закону України «Про судовий збір» передбачено порядок відстрочення та розстрочення сплати судового збору, зменшення його розміру або звільнення від його сплати.

Враховуючи майновий стан сторони, суд може своєю ухвалою за її клопотанням відстрочити або розстрочити сплату судового збору на певний строк, але не довше ніж до ухвалення судового рішення у справі за таких умов:

- ⊙ розмір судового збору перевищує 5 % розміру річного доходу за попередній календарний рік фізичної особи, яка подає позовну заяву, іншу заяву, скаргу, апеляційну чи касаційну скаргу; або
- ⊙ особами, які подають позовну заяву, іншу заяву, скаргу, апеляційну чи касаційну скаргу, є: а) військовослужбовці; б) батьки, які мають дитину віком до чотирнадцяти років або дитину з інвалідністю, якщо інший з батьків ухиляється від сплати аліментів; в) одинокі матері (батьки), які мають дитину віком до чотирнадцяти років або дитину з інвалідністю; г) члени малозабезпеченої чи багатодітної сім'ї; г) особа, яка діє в інтересах малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена; або

- ⦿ предметом позову є захист соціальних, трудових, сімейних, житлових прав, відшкодування шкоди здоров'ю; або
- ⦿ заявником (позивачем) у межах справи про банкрутство (неплатоспроможність) є юридична або фізична особа, у тому числі фізична особа - підприємець, яка перебуває у судових процедурах розпорядження майном, санації або реструктуризації боргів, за клопотанням арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, керуючого реструктуризацією) або боржника.

*Результати
розгляду питання про
відстрочку та
розстрочку судових
витрат, можливість
зменшення їх розміру
або звільнення особи
від їх оплати
вирішуються
відповідною ухвалою
суду.*

4. Поняття судового збору

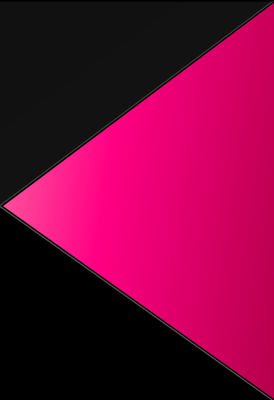
Судовий збір – збір, що справляється на всій території України за подання заяв, скарг до суду, за видачу судами документів, а також у разі ухвалення окремих судових рішень, передбачених Законом України «Про судовий збір».

Платниками судового збору є громадяни України, іноземці, особи без громадянства, підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (у тому числі іноземні) та фізичні особи - підприємці, які звертаються до суду чи стосовно яких ухвалене судове рішення.

Судовий збір справляється у відповідному розмірі від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня календарного року, в якому відповідна заява або скарга подається до суду, - у відсотковому співвідношенні до ціни позову та у фіксованому розмірі.

У ч. 2 ст. 4 Закону зазначені розміри ставок судового збору для кожного конкретного випадку.

А ст. 5 передбачає категорії осіб, які мають пільги щодо сплати судового збору.

**5. Види та характеристика
витрат, пов'язаних з
розглядом справи**

Витрати, пов'язані з розглядом справи, є видом судових витрат, розмір яких визначається, виходячи з фактично понесених витрат при розгляді та вирішенні конкретної цивільної справи.

*До витрат, пов'язаних з розглядом справи,
належать витрати:*

- на професійну правничу допомогу;
- пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів, експертів та проведенням експертизи;
- пов'язані з витребуванням доказів, проведенням огляду доказів за їх місцезнаходженням, забезпеченням доказів;
- пов'язані з вчиненням інших процесуальних дій, необхідних для розгляду справи або підготовки до її розгляду.

Витрати, пов'язані із наданням професійної правничої допомоги адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави (ст. 137 ЦПК України).

Для визначення розміру витрат на правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:

- складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг);
- часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
- обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
- ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

**Витрати сторін та їхніх представників,
пов'язані з явкою до суду**

витрати, які сторони та їхні представники несуть у зв'язку з потребою переїзду до іншого населеного пункту для участі у судовому розгляді та наймання житла, а також компенсація за втрачений заробіток чи відрив від звичайних занять.

**Витрати, пов'язані із залученням
(викликом) свідків, експертів,
спеціалістів, перекладачів,
проведення експертиз – ще один
різновид витрат, пов'язаних з
розглядом справи, передбачений
ст. 139 ЦПК України.**

У цивільному судочинстві виділяють також витрати, пов'язані з учиненням таких процесуальних дій, як витребування доказів, проведення огляду доказів за їх місцезнаходженням, забезпечення доказів і вчинення інших дій, необхідних для розгляду судової справи (ст. 140 ЦПК України).

6. Розподіл судових витрат між сторонами

Розподіл судових витрат – це дії суду щодо визначення особи, яка зобов'язана відшкодувати витрати, які виникли у справі. Суд зобов'язує сторону відшкодувати іншій стороні понесені судові витрати залежно від розміру задоволених позовних вимог. Розмір цих витрат суд установлює на підставі поданих сторонами доказів.

Цивільне процесуальне законодавство визначає, що судовий збір справляється сторонами пропорційно до розміру задоволених позовних вимог (ч. 1 ст. 141 ЦПК України).

Що стосується розподілу інших судових витрат, пов'язаних з розглядом справи, то вони розподіляються так:

- у разі задоволення позову судом - на відповідача;
- у разі відмови в позові - на позивача;
- у разі часткового задоволення позову – на обидві сторони пропорційно розміру задоволених позовних вимог.

Стаття 142 ЦПК України визначає особливості розподілу судових витрат у випадку визнання позову, закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду.

- У разі укладення мирової угоди до прийняття рішення у справі судом першої інстанції, відмови позивача від позову, визнання позову відповідачем до початку розгляду справи по суті суд у відповідній ухвалі чи рішенні у порядку, встановленому законом, вирішує питання про повернення позивачу з державного бюджету 50 % судового збору, сплаченого при поданні позову, а в разі якщо домовленості про укладення мирової угоди, відмову позивача від позову або визнання позову відповідачем досягнуто сторонами за результатами проведення медіації - 60 % судового збору, сплаченого при поданні позову.

- У разі укладення мирової угоди, відмови від позову, визнання позову відповідачем на стадії перегляду рішення в апеляційному чи касаційному порядку суд у відповідній ухвалі у порядку, встановленому законом, вирішує питання про повернення скаржнику (заявнику) з державного бюджету 50 % судового збору, сплаченого ним при поданні відповідної апеляційної чи касаційної скарги, а в разі якщо домовленості про укладення мирової угоди, відмову позивача від позову або визнання позову відповідачем досягнуто сторонами за результатами проведення медіації - 60 % судового збору, сплаченого при поданні відповідної апеляційної чи касаційної скарги.

Відмова позивача від позову позбавляє його права на компенсацію понесених ним витрат.

Додатково з такого позивача можуть бути стягнені витрати відповідача на підставі відповідної заяви останнього.

!!!Однак, якщо позивач не підтримує своїх вимог унаслідок задоволення їх відповідачем після пред'явлення позову, суд за заявою позивача присуджує стягнення понесених ним у справі витрат з відповідача.

Якщо сторони під час укладення мирової угоди не передбачили порядку розподілу судових витрат, кожна сторона у справі несе половину судових витрат (ч. 4 ст. 142 ЦПК України).

За загальним правилом питання щодо розподілу судових витрат вирішуються судом у резолютивній частині судового рішення.